

Position paper

*Financování a udržitelnost
poskytování sociálních služeb.*

Úvod

IQ Roma servis, o. s. patří k nejprestižnějším neziskovým organizacím a předním odborníkům na téma sociálního začleňování v České republice. Služby přímé práce poskytujeme v Jihomoravském kraji. Finanční prostředky získáváme z dotačních titulů na národní úrovni (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad vlády – Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a regionálních (Krajský úřad Jihomoravského kraje a obce v daném regionu). Významný podíl na financování služeb pak má Evropský sociální fond. Důležité jsou také granty z nadací a fondů dalších donorů (U. S. Embassy, OSI a další).

FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V ČESKÉ REPUBLICĚ

Přestože již více než 10 let existuje možnost čerpat finanční prostředky na sociální služby z Evropského sociálního fondu, přikládáme velký důraz právě financování z ministerstva, krajů a obcí. Prostředky od nadací, dalších donorů nebo Evropského sociálního fondu jsou zpravidla zaměřeny na pilotní testování rozvojových aktivit a ověřování nových postupů a metod. Funkční postupy by pak měly být zařazeny do systému, tedy do financování z národních a regionálních dotačních titulů.

2

V ROCE 2010 BYLO PODLE ÚDAJŮ MPSV VYDÁNO NA SLUŽBY SOCIÁLNÍ PREVENCE TÉMĚŘ 1.830 MILIONŮ A NA SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ 140 MILIONŮ KČ. JIHMORAVSKÝ KRAJ VYNAKLÁDÁ NA ZAJIŠTĚNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB VÍCE NEŽ 50 MILIONŮ ROČNĚ.

V dlouhodobém horizontu také vidíme velký potenciál v posílení financování služeb obcemi a místními soukromými „patrony“ (např. firmy působící v daném regionu jako dlouhodobý partner). V současné době se spíše setkáváme s poptávkou obcí po konkrétních službách v dané lokalitě, ale obce samotné služby financují v minimální míře nebo vůbec (některé obce skutečně dostatečnými prostředky nedisponují, u jiných se naopak setkáváme s nepromyšleným rozdělováním finančních prostředků nebo přenecháváním odpovědnosti na organizaci samotné). Reálná poptávka obcí po službách by se tak měla spojit s finanční podporou nezbytnou pro realizaci služby.

Náklady na poskytování sociálních služeb jsou vysoké a stále stoupají. V roce 2010 bylo podle údajů MPSV¹ vydáno na služby sociální prevence téměř 1.830 milionů a na sociální poradenství 140 milionů Kč. Jihomoravský kraj vynakládá na zajištění sociálních služeb více než 50 milionů ročně.

Téma zavádění transparentního způsobu přidělování dotací a systematické podpory klíčových služeb se proto v sociálních službách objevuje již řadu let. Neziskové organizace potřebují plánovat finanční zajištění a dlouhodobou udržitelnost služeb pro klienty, veřejná správa a donoři potřebují jednoduchá racionální vodítka pro rozdělování finančních prostředků tak, aby byly smysluplně využity a řešily sociální situaci občanů.

¹ MPSV (2010): Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/9198/Analiza_fin_SS.pdf (staženo 15. 12. 2013).

Financováno z projektu *Vzájemně bez předpokudů* (č. JUST/2012/PROG/AG/AD/3733), který je realizován za podpory Evropské unie prostřednictvím programu PROGRESS (Evropská komise-EU program pro zaměstnanost a sociální soudržnost). Spolufinancováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a rozpočtu US Embassy.

CO PŘINESLA EKONOMICKÁ KRIZE

Rychlejší spád do úvah o financování sociálních služeb vnesla ekonomická krize, kdy zhoršující se finanční situace a narůstající ekonomická nestabilita začala vyvíjet větší tlak na zastavení nárůstu výdajů na sociální služby a postupné snižování nákladů.

Ekonomická krize však měla současně také výrazný vliv na zhoršení sociální situace stávajících klientů sociálních služeb a rozšíření zájemců o službu a osob ohrožených sociálním vyloučením (nezaměstnanost, prohloubení zadluženosti, nárůst dluhů na nájemném atd.).

CO NA TO NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Neziskové organizace se tak nachází v nezáviděníhodné situaci.

Na základě pravidelné reflexe práce, analýzy potřeb klientů a zájmu cílové skupiny o naše služby, zapojením do komunitního plánování sociálních služeb v regionu nebo díky spolupráci s dalšími institucemi cítí zvyšování poptávky po rozšíření kapacit poskytovaných služeb.

Současně však narůstá tlak donorů na snižování celkových výdajů na sociální služby včetně omezení personálního zajištění.

Přichází navíc 1,5 roku velmi nejistého financování, kdy končí programové období Evropského sociálního fondu, které dalším financováním naváže nejdříve v polovině roku 2015, možnosti pro zajištění zdrojů jsou tak významně omezené.

STRATEGIE A NÁSTROJE DONORŮ

Podobně jako v ostatních oborech začíná hrát i v sociálních službách rozhodující roli nejnižší cena. A podobně jako v ostatních oborech také zde platí, že na levných službách nemusí stát ušetřit, pokud nebude systém zaměřen na komplexnější zajištění kvality služeb.

Většina dotačních systému na úrovni státu, kraje nebo větších obcí začíná sledovat výši nákladů na poskytování jednotlivých druhů sociálních služeb. Mezi sledované parametry patří výše nákladů na klienta, na intervenci/kontakt s klienty, poměr nákladů na přímou práci a nepřímou práci (administrativa, provozní náklady apod.).

Financováno z projektu Vzájemně bez předsudků (č. JUST/2012/PROG/AG/AD/3733), který je realizován za podpory Evropské unie prostřednictvím programu PROGRESS (Evropská komise-EU program pro zaměstnanost a sociální soudržnost). Spolufinancováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a rozpočtu US Embassy.

Jak uvádí Metodika hodnocení registrovaných sociálních služeb v návaznosti na optimalizaci sítě sociálních služeb v Jihomoravském kraji², „je zcela legitimní, aby poskytovatel finančních prostředků vyvíjel na jednotlivé sociální služby produktivní tlak, a vytvářel tak předpoklady pro kontrolu nákladové stránky hospodaření ze strany poskytovatelů.“

Aby bylo snižování nákladů efektivní, musí být důraz na využívání finančních prostředků v rovnováze s očekávanou kvalitou a rozsahem sociálních služeb. Tlak na snižování výdajů v praxi neziskových organizací zvyšuje tyto rizika:

- > **mzdové náklady pracovníků** tvoří 70 – 80 % finančních prostředků, snížení dotací se proto téměř vždy dotkne také personálního zajištění poskytovaných služeb. Organizace buď omezuje kapacity poskytovaných služeb, protože je schopná zajistit nižší počet pracovníků, nebo zajišťuje stávající kapacity za nižší mzdy. Podhodnocené finanční ohodnocení má vliv na zaměstnávání pracovníků s nedostatečnou kvalifikací, zvyšuje fluktuaci a zpravidla snižuje kvalitu poskytovaných služeb. To vše má přímý vliv na práci s klienty, která není efektivní a nevede ke zlepšení situace klienta. Služba je tak sice levnější, ale je poskytována dlouhodobě a často bez očekávaných výsledků.
- > **snížování provozních nákladů** až za nezbytnou hranici může ohrozit poskytování služby v důstojných podmínkách

VEŘEJNÉ ZAKÁZKY V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Reálná nákladovost sociálních služeb může být odlišná od představy, již si mohou donoři ze získaných informací vytvořit. Zkušenost z realizace veřejných zakázek na zajištění odborného sociálního poradenství v kraji ukázala, že princip soutěže, kdy je jedním z rozhodujících kritérií cena, vede neziskové organizace k významnému podhodnocení služby. Princip veřejných zakázek funguje podobně jako v ostatních oborech - poskytovatel stojí před rozhodováním, zda nabídnout standardní cenu s vysokým rizikem neúspěchu (tedy nezajištění žádných finančních prostředků) nebo výrazné snížení nákladů služby s možností uspět ve veřejné zakázce. Tím získává nejenom finanční prostředky, ale také je rozpoznávaný jako poskytovatel dané služby.

**NÁKLADY SE VYČÍSLUJÍ NA
REALIZACI JEDNOHO KONTAKTU
S KLIENTEM NA 500-600 Kč.
NAKONEC JSOU VYSOUTĚŽENY
ZA ČÁSTKY V ROZMEZÍ 250 –
360 Kč ZA KONTAKT.**

Konkrétní služby, které za běžného provozu vyčíslují náklady na realizaci jednoho kontaktu s klientem na 500-600 Kč postupným tlakem ostatních nabídek organizací snižují náklady pro účel soutěže ve veřejné zakázce. V roce 2012 byla služba odborného sociálního poradenství z prostředků Krajského úřadu Jihomoravského kraje zajištěna formou veřejné zakázky rozdělené do osmi segmentů dle cílových skupin. Tři z těchto cílových skupin byly nakonec vysoutěženy za částky v rozmezí 250 – 360 Kč za kontakt.

Je možné za takovou částku zajistit kvalifikované pracovníky s pravidelným odborným vzděláváním ve svém oboru, se zajištěním přiměřených provozních nákladů (v alikvotním podílu odpovídajícímu části úvazku určeném pro

realizaci zakázky)?

Rizika plynoucí z nízkých prostředků na službu jsou patrné z předchozího textu. Dalším rizikem je utváření mylné představy, že kvalitní služby lze realizovat v rámci tohoto rozpočtu, což má vliv na úvahy donorů o nákladovosti služeb.

Rozhodování na základě nabídkové ceny by mohlo fungovat, pokud bude zajištěno, že do nákladů bude povinně zahrnuto také vzdělávání, veškeré nezbytné provozní náklady spojené s typem sociální služby (např. terénní pracovník musí mít pracovní místo v kanceláři, mít prostředky na telefon a cestovné, ale současně se k jeho pozici váže také část nepřímých nákladů spojených se zajištěním administrativy, úklidu, management neziskové organizace atd.). Tyto náklady u jednoznačně podhodnocených nabídek ve

¹ Jihomoravský kraj (2013): Metodika hodnocení registrovaných sociálních služeb v návaznosti na optimalizaci sítě sociálních služeb v Jihomoravském kraji

² Průměrná hrubá mzda v sociálních službách dle MPSV (2013): Informační systém o průměrném výdělků dosáhla ve 3. čtvrtletí 2013 částky 25.833 Kč. Nejčastěji se mzda v mnoha neziskových organizacích financovaných z grantů a dotací dle našich zkušeností pohybuje v rozmezí 12 – 22.000 Kč.

veřejných zakázkách jsou skryty do nákladů v dalších projektech, data proto nemají vypovídající hodnotu o reálných nákladech na poskytování služeb.

Nejenom veřejné zakázky však vedou pouze k částečnému nedomyšlenému financování služeb. Sociální práci nelze poskytovat bez lidí, volnočasové aktivity nezajistí sada nových balónů a ping-pongový stůl. Řada krajských dotačních titulů v Jihomoravském kraji či na obcích považují mzdové náklady za neuznatelné. Je samozřejmě nezbytné zahrnovat do nákladů na službu materiální a technické pomůcky pro práci s klienty, ale v období, kdy je stále obtížnější zajistit finanční prostředky na lidi – profesionály, kteří tyto pomůcky pro svou práci potřebují – se může stát, že je nebude mít kdo v klientské práci využívat.

5

VÝHLED FINANCOVÁNÍ NA DALŠÍ OBDOBÍ

Hlídání efektivity vynaložených nákladů je v sociálních službách velmi důležité, protože náklady na služby se neustále zvyšují, zajištění transparentního a komplexního systému není pochopitelně jednoduché.

***HROZÍ VÝRAZNÉ OMEZENÍ
SLUŽEB PRO CÍLOVOU SKUPINU
NEBO DOKONCE ZÁNİK
PROFESIONÁLNÍCH ORGANIZACÍ***

Vzhledem k významnému snížení celkových dotací a končícímu programovému období Evropského sociálního fondu, které dalším financováním naváže nejdříve v polovině roku 2015, hrozí výrazné omezení služeb pro cílovou skupinu nebo dokonce zánik profesionálních organizací – takových, které poskytují velmi kvalitní služby a jsou zaměřeny na reflexi dosahovaných výsledků. Nemohou však konkurovat službám s nejnižšími náklady na službu, přestože zpravidla mohou zajistit efektivnější služby s tahem na branku. Nemohou si pak dovolit udržet tým profesionálů pracujících s klienty.

Vytrvalé hledání finančních prostředků z rozpočtů obcí, oslovování nadací a fundraising u soukromých dárců tak má za hlavní cíl udržet organizaci a kvalitní dlouhodobé zaškolené pracovníky – ne však pro organizaci samotnou, ale kvůli klientům, kteří bez pomoci sociální služby budou čelit obtížím sociálního vyloučení sami, a jejich situace se bude neefektivním řešením dále prohlubovat. Náklady na řešení dlouhodobých a výrazných sociálních problémů jsou pak mnohem náročnější – nejenom finančně, ale také z hlediska možnosti s problémem něco udělat.

Financováno z projektu *Vzájemně bez předsudků* (č. JUST/2012/PROG/AG/AD/3733), který je realizován za podpory Evropské unie prostřednictvím programu PROGRESS (Evropská komise-EU program pro zaměstnanost a sociální soudržnost). Spolufinancováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a rozpočtu US Embassy.

KOHO KONTAKTOVAT V PŘÍPADĚ ZÁJMU O SPOLUPRÁCI

IQ Roma servis, o. s.
Vranovská 45
614 00 Brno

Mgr. Lenka Maléřová
(zástupkyně ředitelky pro projekty a finance)
Tel: 774 224 511
e-mail: lenka.maleroval@iqrs.cz

6

Tento dokument byl vytvořen v rámci projektu „Vzájemně bez předsudků“ (reg. č. : JUST/2012/PROG/AG/AD/3733), který je podpořen programem Evropského společenství pro zaměstnanost a sociální solidaritu – PROGRESS (2007-2013).

Tento program řídí Evropská komise. Jeho účelem je finančně podporovat plnění cílů Evropské unie v oblasti zaměstnanosti, sociálních věcí a rovných příležitostí a tím přispívá k dosažení cílů Strategie Evropy 2020 v těchto oblastech.

Tento sedmiletý program je zacílen na všechny zúčastněné strany, které mohou pomoci při vytváření vhodných a účinných právních předpisů a politik v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí v celé EU-27, ESVO/EHP a v kandidátských zemích pro členství v EU a v zemích usilujících o status kandidátské země.“

Více informací naleznete na stránce:
<http://ec.europa.eu/progress>

Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky a Velvyslanectvím Spojených států Amerických v Praze.

Informace obsažené v tomto dokumentu nemusí nezbytně reflektovat stanovisko a názory Evropské komise.

Financováno z projektu Vzájemně bez předsudků (č. JUST/2012/PROG/AG/AD/3733), který je realizován za podpory Evropské unie prostřednictvím programu PROGRESS (Evropská komise-EU program pro zaměstnanost a sociální soudržnost). Spolufinancováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a rozpočtu US Embassy.

